

UCHWAŁA

Dnia 15 marca 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marta Romańska (przewodniczący)

SSN Władysław Pawlak

SSN Karol Weitz (sprawozdawca)

Protokolant Katarzyna Bartczak

w sprawie z powództwa B. G. i M. G.
przeciwko W. K.
o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego,
po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym
w dniu 15 marca 2018 r.
zagadnienia prawnego
przedstawionego przez Sąd Okręgowy w B.
postanowieniem z dnia 23 października 2017 r., sygn. akt II Ca (...),

"Czy zmiana stanu prawnego w zakresie odsetek maksymalnych (art. 359 § 2¹ k.c.) i nie uwzględnienie tej zmiany przez strony stosunku cywilno-prawnego może być podstawą powództwa opozycyjnego w ramach podstawy z art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. jeśli zarówno czynność prawna, z której wynika obowiązek zapłaty odsetek umownych, jak i tytuł egzekucyjny pochodzą sprzed dnia 20 lutego 2006 r.?"

podjął uchwałę:

Zmiana stanu prawnego jest zdarzeniem, o którym mowa w art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c., gdy spowodowała, że zobowiązanie stwierdzone tytułem wykonawczym w części lub całości wygasło albo nie może być egzekwowane.

UZASADNIENIE

B. G. i M. G. w dniu 30 czerwca 2016 r. wystąpili z powództwem przeciwko W. K. żądając pozbawienia wykonalności tytułu wykonawczego w postaci prawomocnego wyroku zaocznego Sądu Rejonowego w B. z dnia 2 października

2000 r., sygn. akt VI Gc (...), w stosunku do powodów, w zakresie, w którym obejmuje on odsetki umowne w wysokości 1% dziennie od kwoty 953,38 zł od dnia 21 maja 2000 r. do dnia zapłaty.

Wyrokiem z dnia 17 maja 2017 r. Sąd Rejonowy w B. oddalił powództwo.

Sąd ustalił, że w dniu 13 maja 2000 r. W. K., prowadzący działalność gospodarczą pod nazwą W., wystawił fakturę VAT na nabywcę B. G., prowadzącą działalność gospodarczą pod nazwą Sklep Spożywczo - Przemysłowy B. G. na kwotę 953,38 zł. W fakturze wskazano, że nabywca zapłaci bez protestu odsetki za zwłokę w wysokości 1% dziennie.

Wyrokiem zaocznym z dnia 2 października 2000 r., sygn. akt VI Gc (...), Sąd Rejonowy w B. zasądził od B. G. na rzecz W. K. kwotę 3 686,56 zł z ustawowymi odsetkami od kwoty 672,86 zł od dnia 17 maja 2000 r., od kwoty 731,63 zł od dnia 21 maja 2000 r., od kwoty 1 328,69 zł od dnia 24 maja 2000 r. do dnia zapłaty i od kwoty 953,38 zł z odsetkami umownymi w wysokości 1% dziennie od dnia 21 maja 2000 r. do dnia zapłaty oraz koszty procesu w wysokości 1 798 zł. Postanowieniem z dnia 2 kwietnia 2001 r., sygn. akt VI GCo (...), Sąd Rejonowy w B. nadał wyrokowi z dnia 2 października 2000 r. klauzulę wykonalności przeciwko M. G., małżonkowi B. G., ograniczając jego odpowiedzialność do majątku objętego wspólnością ustawową małżeńską.

Tytuł wykonawczy przeciwko B. G. wydano wierzycielowi w dniu 5 grudnia 2000 r., a przeciwko M. G. – w dniu 9 lipca 2001 r.

Pierwsza egzekucja, prowadzona pod sygn. akt Km (...), zakończyła się w dniu 28 czerwca 2001 r. umorzeniem z powodu jej bezskuteczności. Druga egzekucja, prowadzona pod sygn. akt Km (...), wszczęta na wniosek z dnia 22 maja 2005 r., zakończyła się w dniu 25 września 2012 r. umorzeniem również z powodu jej bezskuteczności. W wyniku obu tych egzekucji wierzyciel uzyskał kwotę 16 485,65 zł.

Powodowie wyliczając wysokość odsetek umownych od kwoty 953,38 zł na dzień wniesienia pozwu wskazali, że wyniosły one 56 078 zł. Wskazali, że podstawę dla ich powództwa opozycyjnego stanowi zmiana przepisów wynikająca z ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych

innych ustaw (Dz. U. Nr 157, poz. 1316, dalej jako: „ustawa z 2005 r.”), która weszła w życie w dniu 20 lutego 2016 r. Na mocy ustawy z 2005 r. wprowadzony został art. 359 § 2¹ k.c., który określił wysokość odsetek maksymalnych na poziomie czterokrotności wysokości stopy kredytu lombardowego Narodowego Banku Polskiego.

Zdaniem Sądu Rejonowego wskazana zmiana stanu prawnego nie jest jednak zdarzeniem, o którym mowa w art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. Zmiana stanu prawnego może uzasadniać pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności jedynie wówczas, gdy wynika z niej wygaśnięcie zobowiązania ustalonego tym tytułem. Zgodnie z art. 5 ustawy z 2005 r., jej przepisy stosowało się do czynności prawnych dokonywanych po jej wejściu w życie, tj. od dnia 20 lutego 2006 r. Zarówno nowo wprowadzony art. 359 § 2¹ k.c., jak i przepisy ustawy z 2005 r. nie stwierdzały wygaśnięcia wcześniej ustalonych zobowiązań, co mogłoby stanowić zdarzenie uzasadniające pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności. Powództwo opozycyjne nie może prowadzić do ponownego merytorycznego rozpoznania istoty sprawy zakończonej prawomocnym orzeczeniem stanowiącym tytuł wykonawczy. Nie można więc w postępowaniu z tego powództwa badać, czy zastrzeżenie odsetek w wysokości 1% dziennie było zgodne z zasadami współżycia społecznego lub czy nie było ukrytą ratalną karą umowną.

Apelację od wyroku z dnia 17 maja 2017 r. wnieśli powodowie.

Sąd Okręgowy w B., rozpoznając apelację, powziął poważne wątpliwości prawne, którym dał wyraz, występując z przedstawionym na wstępie zagadnieniem prawnym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Powództwo opozycyjne, skierowane przeciw tytułowi wykonawczemu, którym jest prawomocne orzeczenie sądowe, nie może służyć ponownemu merytorycznemu rozpoznaniu sprawy. Nie jest ono środkiem prawnym, za pomocą którego można by podważyć prawomocność materialną orzeczenia (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 23 maja 2012 r., III CZP 16/12, OSNC 2012, nr 11, poz. 129). Z tego względu zmiana stanu prawnego po powstaniu tytułu egzekucyjnego będącego orzeczeniem sądowym lub po zamknięciu rozprawy poprzedzającej jego wydanie nie stanowi podstawy powództwa opozycyjnego tylko

z tego powodu, że według nowych regulacji prawnych należałoby odmiennie ocenić zagadnienia, które są rozstrzygnięte tym orzeczeniem, a tym samym inaczej przesądzić kwestię istnienia zobowiązania. Nie można bowiem wtedy mówić, że nastąpiło zdarzenie, wskutek którego zobowiązanie wygasło lub nie może być egzekwowane (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 października 1972 r., II CR 385/72, nie publ.).

Odmienne rzecz może się przedstawiać wtedy, gdy zmiana stanu prawnego spowodowała, że zobowiązanie stwierdzone tytułem wykonawczym w części lub w całości wygasło albo nie może być egzekwowane (art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c.). Sytuacja taka może być rezultatem tego, że nowe regulacje prawne wyraźnie retroaktywnie odnoszą się do określonych zobowiązań stwierdzonych tytułami wykonawczymi (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 października 1972 r., II CR 385/72, nie publ.) albo ingerują na przyszłość, tj. od dnia ich wejścia w życie, w stwierdzone takimi tytułami zobowiązania, w szczególności zobowiązania do świadczeń powtarzających się lub zobowiązania, których treścią są – działające na przyszłość – nakazy albo zakazy określonego zachowania się dłużnika. W takich przypadkach zmiana stanu prawnego kwalifikuje się jako zdarzenie, o którym mowa w art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c., gdyż nie chodzi wtedy o ponowną ocenę – według nowych regulacji – zagadnień rozstrzygniętych prawomocnym orzeczeniem, lecz o oddziaływanie takiej zmiany na istnienie albo możliwość egzekwowania zobowiązania, które zostało stwierdzone w tym orzeczeniu.

Skoro powodowie jako zdarzenie mające uzasadniać powództwo opozycyjne wskazali zmianę normatywną wynikającą z ustawy z 2005 r., polegającą na tym, że ustawodawca z dniem 20 lutego 2006 r. ustanowił odsetki maksymalne w określonej wysokości (art. 359 § 2¹ k.c.) i postanowił, że przekroczenie ich progu w czynności prawnej sprawia, że należą się odsetki maksymalne (art. 359 § 2² k.c.), to odpowiedź na pytanie o dopuszczalność kwalifikowania tej zmiany normatywnej w odniesieniu do powstałych przed dniem 20 lutego 2006 r. tytułów wykonawczych w postaci prawomocnych orzeczeń sądowych zasądzających odsetki w wysokości wyższej od wprowadzonych odsetek maksymalnych w kategoriach zdarzenia, o którym mowa w art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c., zależy od tego, czy przedmiotowa

zmiana normatywna miała wpływ na zobowiązania do zapłaty odsetek stwierdzone takimi tytułami.

Przychylając się do stanowiska, że regulacja wprowadzona na mocy ustawy z 2005 r. dotyczyła nie tylko odsetek kapitałowych, lecz także odsetek za opóźnienie (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 grudnia 2007 r., IV CSK 320/07, nie publ.), wskazać należy, że zgodnie z art. 5 ustawy z 2005 r. jej przepisy stosowało się do czynności prawnych dokonywanych po jej wejściu w życie, tj. od dnia 20 lutego 2006 r. Brzmienie tego przepisu, jeśli uznać go za wyczerpującą regulację intertemporalną, mogłoby prowadzić do wniosku, że wprowadzona ustawą z 2005 r. konstrukcja odsetek maksymalnych miała znaczenie tylko dla takich czynności prawnych, które dokonane zostały po dniu wejścia w życie ustawy z 2005 r. i rozciągała się również jedynie na stosunki prawne wynikające z takich czynności. Gdy chodzi o czynności prawne dokonane przed wejściem w życie ustawy z 2005 r. i wynikające z nich stosunki prawne, to konstrukcja odsetek maksymalnych ich nie dotyczyła, a wprowadzony ustawą z 2005 r. pułap odsetek maksymalnych mógł być wykorzystany w odniesieniu do takich stosunków prawnych jedynie przy dokonywaniu oceny, czy przewidziane w ich ramach odsetki mieściły się w dozwolonej stronom swobodzie kształtowania ich treści (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 grudnia 2007 r., IV CSK 320/07, nie publ.).

Przedstawione podejście nie przekonuje. Nie odpowiada ono zasadniczemu celowi ustawy z 2005 r., którym była eliminacja z obrotu nadmiernych, lichwiarskich odsetek, grożących „pętlą zadłużenia”. Poszukując innego rozwiązania należy podnieść, że art. 5 ustawy z 2005 r. nie musi być uznany za wyczerpującą regulację intertemporalną, gdy odróżni się od siebie czynność prawną jako zdarzenie prawne będące źródłem stosunku prawnego od tego stosunku prawnego. Można wówczas przyjąć, że art. 5 ustawy z 2005 r. przesądza jedynie, że czynności prawne dokonywane od dnia 20 lutego 2006 r. poddane były reżimowi jej przepisów, podczas gdy czynności prawne dokonane wcześniej temu reżimowi nie podlegały. Odrębną jednak kwestią jest reżim prawny stosunków prawnych wynikających z czynności prawnych dokonanych przed dniem 20 lutego 2006 r., zastrzegających określone w nich odsetki. Przy założeniu, że art. 5 ustawy 2005 r. nie jest tu miarodajny, zasadne jest pomocnicze odwołanie do reguł intertemporalnych

wywodzonych z ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Przepisy wprowadzające Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 94 ze zm., dalej jako: „p.w.k.c.”, por. uchwały Sądu Najwyższego z dnia 14 grudnia 1990 r., III PZP 20/90, OSNCP 1991, nr 7, poz. 79, z dnia 15 listopada 1991 r., III CZP 111/91, OSNCP 1992, nr 6, poz. 95, z dnia 28 lutego 1994 r., III CZP 9/94, OSP 1995, nr 1, poz. 3, z dnia 20 września 1996 r., III CZP 106/96, OSNC 1997, nr 1, poz. 5). Obowiązek zapłaty odsetek za opóźnienie wynika z niewykonania zobowiązania pieniężnego w terminie, w związku z czym punktem odniesienia winien być art. XLIX § 3 p.w.k.c. Uznając każdy kolejny dzień niewykonania zobowiązania pieniężnego za odrębne zdarzenia oznaczające poszczególne wypadki niewykonania zobowiązania, wywieść należy z art. XLIX § 3 p.w.k.c. regułę, że prawem właściwym dla odsetek za opóźnienie powinno być prawo obowiązujące w dniu, za który należą się odsetki. W wypadku odsetek za opóźnienie każdy kolejny dzień opóźnienia jest okresem, za który należą się odsetki (por. w związku z tym art. 56 ustawy z dnia 9 października 2015 r. o zmianie ustawy o terminach zapłaty w transakcjach handlowych, ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. poz. 1830). W rezultacie w stosunkach prawnych, które powstały przed dniem 20 lutego 2006 r., od tego dnia należały się odsetki nie wyższe niż odsetki maksymalne, wprowadzone ustawą z 2005 r., choćby strony zastrzegły odsetki wyższe.

W kontekście powództwa opozycyjnego przedstawione uwagi prowadzą do wniosku, że wejście w życie ustawy z 2005 r. spowodowało, iż zobowiązania zapłaty odsetek za opóźnienie, które stwierdzone były wcześniej tytułami wykonawczymi, w zakresie, w którym odsetki te przekraczały wysokość wprowadzonych ustawą z 2005 r. odsetek maksymalnych (art. 359 § 2¹ k.c.), wygasły i od tego dnia należały się tylko odsetki maksymalne (art. 359 § 2² k.c.). W związku z tym wejście w życie ustawy z 2005 r. w tym zakresie stanowiło zdarzenie, o którym mowa w art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c., mogące uzasadniać powództwo opozycyjne.

Z tych względów, na podstawie art. 390 § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy podjął uchwałę, jak na wstępie.

aj

r.g.

